

لطائف نامہ

ترجمہ مجالس النفاہس امیر علی شیر نواہی

فخری ہروی

تصحیح و تحقیق

دکتر ہادی بیدکی

مجموعه انتشارات
ادبی و تاریخی
موقوفات دکتر محمود افشار

[۷۴]

گنجینه زبان و ادبیات فارسی دری

هیأت گزینش کتاب و جایزه

دکتر سید مصطفی محقق داماد - دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی - دکتر زاله آموزگار - دکتر جلال خالقی مطلق
دکتر حسن انوری - دکتر فتح الله مجتبابی - دکتر محمود امیدسالار - کاوه بیات
دکتر محمد افشین وفايي (مدیر انتشارات)

درگذشتگان

ایرج افشار - دکتر سید جعفر شهیدی - دکتر جواد شیخ الاسلامی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر یحیی مهدوی

لطایف نامه

ترجمهٔ مجالس المناقب امیرعلی شیرنوائی

فخری هروی

دکتر هادی بیدکی

تصحیح و تحقیق

کاوه حسن بیگلر

گرافیسیت، طراح و مجری جلد

زینب نورپور جویباری

صفحه‌آرا

کوثر

لینوگرافی

آزاده

چاپ متن

حقیقت

صحافی

۱۱۰۰ نسخه

تیراژ

۱۳۹۸

چاپ اول

انتشارات دکتر محمود افشار

ناشر

خیابان ولی عصر، بالاتر از چهارراه پارک وی، خیابان عارف‌نسب، کوی لادن، شمارهٔ ۶

تلفن: ۲۲۷۱۷۱۱۴ - دورنما: ۲۲۷۱۷۱۱۵

با همکاری انتشارات سخن

خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، خیابان وحید نظری، پلاک ۴۸

تلفن: ۵-۴۳۸۰۴۰۶۶۹۵ - دورنما: ۶۶۴۰۵۰۶۲

تلفن تماس برای تحویل کتاب در تهران و شهرستان‌ها

۵-۴۳۸۰۴۰۶۶۹۵

شورای تولیت

متولیان مقامی

رئیس مجلس - رئیس دیوان عالی کشور - وزیر فرهنگ (وزیر آموزش و پرورش)
وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی - رئیس دانشگاه تهران (یا معاونان اول هریک از این پنج مقام) (طبق ماده ۲ و قننامه)

متولیان منصوص و منسوب

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس شورا) - دکتر محمد رضا شفیعی کدکنی (جانشین: دکتر محمد اسلامی - بازرس)
سید محمود دعایی - دکتر علی محمد میر (جانشین: دکتر احمد میر)
ساسان دکتر افشار - آرش افشار (بازرس)

هیئت مدیره (منتخب شورای تولیت)

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس هیأت مدیره) - ابراهیم ابراهیمی (نایب رئیس هیئت مدیره، معاون قضائی دیوان عالی کشور)
دکتر محمد افشین وفايي (مدیر عامل) - معصومه پاکراد (خانه‌دار)

درگذشتگان

دکتر مهدی آذر - حبیب الله آموزگار - دکتر جمشید آموزگار
ایرج افشار، سرپرست عالی و بازرس (منصوب واقف، از ۱۳۶۳-۱۳۸۹) - مهر بانو دکتر افشار
مهندس نادر افشار - بهروز افشار یزدی - دکتر سید جعفر شهیدی، رئیس هیأت مدیره (از ۱۳۶۳ تا ۱۳۸۳)
دکتر جواد شیخ الاسلامی - اللهیار صالح - دکتر منوچهر مرتضوی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر یحیی مهدوی - دکتر محمدعلی هدایتی

یادداشت واقف

اول

طبق ماده ۲۳ وقفنامه اول مورخ یازدهم دی ماه ۱۳۳۷ ه. ش. درآمد باید صرف ترجمه و تألیف و چاپ کتب و رسالات که با هدف این موقوفات موافق باشد و همچنین کمک به مجله آینده در صورت احتیاج و احتمالاً دادن جوایز به نویسندگان به شرح دستور این وقفنامه گردد.

دوم

هدف اساسی این بنیاد ملی طبق ماده ۲۵ وقفنامه تعمیم زبان فارسی و تحکیم وحدت ملی در ایران می باشد. بنابراین کتبی که با بودجه این موقوفات منتشر می شود باید مربوط به لغت و دستور و ادبیات فارسی و جغرافیای تاریخی و تاریخ ایران باشد. کتب کلاسیکی مدارس عمومی نباید با درآمد این موقوفات چاپ شود.

سوم

طبق ماده ۲۶ مقداری از کتب و رسالات چاپ شده با بودجه این موقوفات باید به طور هدیه و به نام این موقوفات به مؤسسات فرهنگی، کتابخانه ها و قرائتخانه های عمومی ایران و خارج و بعضی از دانشمندان ایران و مستشرقین خارجی فرستاده شود.

چهارم

چون نظر بازگانی در انتشارات این موقوفات نیست و تا حدی تحمل زبان هم جایز است طبق ماده ۲۷ وقفنامه هیچ کتاب و رساله نباید کمتر از قیمت تمام شده و همچنین مبلغی زائد از بهای تمام شده با افزایش صدی ده تا بیست و پنج قیمت گذاری شود... این افزایش ۲۵ درصد به واسطه حداقل حق الزحمه فروشندگان و هزینه ای است که برای پست و غیره تحمیل می شود. از کتابفروشان تقاضا داریم که در این امر خیر ملی که ابداً جنبه تجارتي ندارد با ما یاری و تشریک مساعی بنمایند.

پنجم

بر اساس موافقت نامهٔ دوم (مورخ ۱۳۵۲/۴/۱۲) که میان واقف و دانشگاه طهران به امضاء رسیده، قسمت‌های مهمی از رقبات، مانند جایگاه سازمان لغت نامهٔ دهخدا و محل مؤسسهٔ باستان‌شناسی به طور رایگان به دانشگاه طهران واگذار شده و رقبات دیگری هم با درآمد آنها طبق مادهٔ دوم برای اجرای مفاد وقفنامه که از جمله عبارت از دادن جوایز ادبی و نشر کتب تاریخی و لغوی راجع به ایران (به استثنای کتب درسی) می‌باشد در اختیار دانشگاه طهران قرار می‌گیرد که وصول نموده و به نام این موقوفات اعطا و نشر گردد.

ششم

چون طبق مادهٔ ۳ موافقت نامهٔ نامبرده مقرر شده است که از طرف ریاست دانشگاه یک نفر از متولیان این موقوفات که از طرف واقف به عضویت کمیتهٔ انتشارات بنیاد معین شده باشد برای سرپرستی ادارهٔ امور جوایز و نشر کتاب انتخاب شود ریاست دانشگاه آقای ایرج افشار را که از متولیان شورای تولیت است و از طرف واقف نیز به عضویت کمیتهٔ نامبرده معین شده به سمت سرپرست انتخاب و برقرار نمودند.

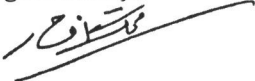
هفتم

چون نگارندهٔ این سطور به واسطهٔ کبر سن (۸۶ سال شمسی) از این پس نخواهم توانست به سرپرستی این کارها بپردازم، از این پس تمام اختیارات خود را در انتخاب تألیف و ترجمه و خرید کتب و غیره به فرزند ارشد خود ایرج افشار واگذار کردم. در این چند سال اخیر هم که ده جلد از تألیفات خودم از طرف موقوفات به طبع رسیده با کوشش و سرپرستی وی بوده است. کسانی که مایل به همکاری در تألیف یا ترجمه و نشر کتاب هستند می‌توانند به او مراجعه کنند. تنها شرط کار موافق بودن تألیف و ترجمه با هدف‌های این بنیاد، یعنی ترقی ملت و کشور و تعمیم زبان فارسی و تکمیل وحدت ملی در ایران که وطن مشترک و زبان رسمی و ملی همهٔ ایرانیان است می‌باشد.

هشتم

این یادداشت کلی برای چاپ در آغاز هر یک از نشریات این بنیاد نوشته شده است.

دکتر محمود افشاری‌زیدی
آذر ماه ۱۳۵۸ شمسی

تکمله سوم

کتبی که با بودجه این موقوفات طبع و توزیع می‌شود باید کاملاً منطبق با نیت واقف و هدف وقفنامه باشد. اگر همه تألیفات و مجموعه‌هایی که به قلم واقف منتشر شده و یا می‌شود صددرصد این مطابقت را ندارد به سبب این است که واقف قصد چاپ آنها را با مال خود داشت، ولی زمانی که دارایی خود را وقف عام مخصوصاً برای انتشارات کتب تاریخی و ادبی نمود چاپ کتب خود را هم که دارای همین جنبه‌هاست به عهده بنیاد واگذار کرد.

اما این مجوز آن نیست که تألیفات دیگر را هم از هر نوع که باشد و برسد چاپ نماید. کتب نظم و نثری از گذشتگان یا آیندگان با بودجه آن چاپ خواهد شد که هدف غایی واقف را که ترویج زبان دری و تحکیم وحدت ملی ایران است در برداشته، کتبی که بویی از ناحیه‌گرایی و جدایی‌طلبی و حکایت از رواج زبان‌های خارجی به قصد تضعیف زبان دری و دیگر چیزهای تفرقه‌آمیز و روش‌ها و سیاست‌های فتنه‌انگیز داشته باشد نباید با بودجه این موقوفات طبع و توزیع شود.

نکته دیگر آنکه چون شاید برای چاپ کتب و فرهنگ‌نامه فارسی که دایره مانند یعنی انسیکلوپدی باشد و تاریخ کامل ایران که اوراق زیاد و هزینه بیشتر دارد، درآمد ماهیانه بنیاد کفاف خرج آنها را ندهد می‌توان با اندوخته بانکی این موقوفات چاپ نمود، به شرط آن‌که اجازه واقف در زمان حیات و موافقت شورای تولیت بعد از ممات یا هرکس و دستگاهی که قانوناً قائم مقام آنهاست باشد.

در تکمله دوم یادداشت واقف، منتشره در جلد سوم افغان‌نامه نگاشتم که کتب و رسالاتی که با بودجه این موقوفات چاپ می‌شود باید منزه باشد از تحریکات سیاسی، مخصوصاً آلوده نباشد به اغراض سیاسی خارجی در لفافه پژوهش تاریخی و ادبی ایران‌شناسی... و در پایان آن تکمله افزودم بیم داشتم که مبادا چنین رسالاتی سال‌ها بعد از ما نخواست و ندانسته، به وسیله این بنیاد چاپ شود. پس لازم بود که در این یادداشت تذکری داده شود... عمده مخاطب این یادآوری‌ها بنیاد موقوفات خود ماست نه مؤسسات انتشاراتی دیگر که هر یک روش خاص خود را دارد و ما دخالتی در کار آنها نداریم.

تا زمانی که نویسنده این سطور متولی هستم و فرزند دانشمند من، ایرج افشار که به رموز نویسندگی کاملاً آگاه می‌باشد سرپرست انتشارات این بنیاد است، موجبی برای نگرانی نخواهد بود و بعد از ما هم امید است که این روش ادامه یابد. ان شاء الله

تکمله و تبصره

یادداشت واقف چند روز پیش از درگذشت (۲۸ آذر ۱۳۶۲) برای اطلاع نویسندگان. کتب نظم و نثری از گذشتگان یا آیندگان که با سرمایه و درآمد این بنیاد چاپ و توزیع می‌شود باید منطبق با نیت واقف و هدف وقف‌نامه باشد و مروج زبان دری در قلمرو این زبان و تحکیم وحدت ملی و تمامیت کشور ایران باشد و بویی از ناحیه‌گرایی و جدایی‌طلبی ندهد، و حمایت و ترویج از لهجه‌های محلی و زبان‌های خارجی به قصد تضعیف زبان فارسی دری نکند. خلاصه آنکه این کتاب‌ها و رسالات باید منزه باشد از روش‌های تفرقه‌آمیز و سیاست‌های فتنه‌انگیز، چه به‌طور مرموز و چه علنی مخصوصاً نباید آلوده باشد به اغراض سیاسی خارجی در لفافه پژوهش تاریخی، نژادی یا ادبی و فرهنگی و ایران‌شناسی.

کتب تاریخی و ادبی عالمانه خارجی که از عربی و ترکی و فرنگی و روسی به فارسی ترجمه می‌شود اگر دارای هر دو جنبه از سود و زیان باشد باید قسمت سودمند آنها ترجمه شود. قسمت زیان‌بخش اگر ترجمه شود باید به قصد مبارزه و مقابله عالمانه با آن باشد نه جاهلانه، زیرا گفته منطقی ممکن است مؤثر باشد، نه شانتاژه‌ه‌جویی. ایراد بنیاد در انتشارات خود باید در هر حال از دروغ و ناسزا پرهیز کند. به گفته نظامی گنجوی:

چون‌توان راستی را درج کردن دروغی را نباید خرج کردن

برای چاپ و انتشار کتب و رسالات نه تنها هزینه و حق‌الزحمه نمی‌خواهیم، بلکه به سبب اهمیت فوق‌العاده سودمند بودن کتاب، جایزه نیز می‌پردازیم. این بنیاد در چاپ و انتشار کتاب‌های خود به‌طور مسلم ضرر مادی دارد، زیرا کم‌تر از ارزش تمام شدن از کاغذ و چاپ و غیره از راه فروش درآمد دارد. شاید بعضی تصور کنند که کار ما شبیه به معامله مرحوم ملانصرالدین باشد که تخم مرغ می‌خرید دانه‌ای دو شاهی، می‌پخت و رنگ می‌کرد و می‌فروخت یک شاهی! عقیده ما بر این است که اگر در این سود، ضرر مادی و مالی می‌کنیم سود معنوی که منظور ماست می‌بریم، و آن اینکه عقیده خود را که ترویج زبان دری و تحکیم وحدت ملی و تمامیت ارضی ایران است رواج می‌دهیم. این زبان را به حساب مصارف وقف در راه ایده‌آل و هدف ملی خود محسوب می‌داریم. برای اطلاعات و توضیحات بیشتر لطفاً به تکمله منتشر شده در ابتدای کتاب‌های این بنیاد که اضافات و تفاوت‌هایی با هم دارد توجه فرمایید.

تقدیم به استادان بزرگوارم

دکتر محمدجعفر یاحقی

دکتر سید مهدی زرقانی

دکتر محمود فتوحی رودمعجنی

که در تمام دوران تحصیل یار و یاورم
بودند و هرچه آموختم از برکت وجود
آنهاست.

◆ فهرست مطالب ◆

۴۳	در پناه زبان فارسی
۴۷	مقدمهٔ مصحح
۴۸	۱) احوال و آثار امیر علی شیر نوایی
۴۸	۱-۱) اصل و نسب
۴۹	۱-۲) دوران کودکی
۴۹	۱-۳) سفرها و تحصیلات
۵۰	۱-۴) فعالیت‌های ادبی
۵۲	۱-۵) اقدامات هنری
۵۴	۱-۶) فعالیت‌های علمی-فرهنگی
۵۵	۱-۷) فعالیت‌های دینی-عقیدتی
۵۸	۱-۸) اقدامات و مناصب سیاسی
۶۱	۱-۹) اقدامات عام‌المنفعه
۶۱	۱-۱۰) پایان عمر
۶۲	۱-۱۱) آثار مکتوب
۶۲	۱-۱۱-۱) آثار منظوم ترکی
۶۴	۱-۱۱-۲) آثار منثور ترکی
۶۶	۱-۱۱-۳) آثار فارسی
۶۷	۲) مجالس النفایس
۷۰	۳) احوال و آثار مترجم مجالس النفایس، فخری هروی
۷۰	۳-۱) اصل و نسب
۷۱	۳-۲) ایام جوانی
۷۱	۳-۳) سفرها
۷۳	۳-۴) پایان عمر

۷۳ آثار مکتوب. ۳-۵
۷۵ لطایف‌نامه. ۴
۸۰ چاپ‌های لطایف‌نامه. ۴-۱
۸۰ نسخه‌های ما. ۴-۲
۸۴ نسخه‌های دیگر. ۴-۳
۸۶ ضرورت تصحیح. ۵
۹۵ شیوه تصحیح. ۶
۱۰۰ علائم و اختصارات
۱۰۲ تصویر آغاز و انجام نسخه‌های لطایف‌نامه
۱۰۹ متن لطایف‌نامه
۱۱۷ مجلس اول
۱۱۷ امیر قاسم انوار
۱۱۹ امیر مخدوم
۱۲۰ حافظ سعد
۱۲۱ خواجه ابوالوفا خوارزمی
۱۲۱ مولانا حسین خوارزمی
۱۲۲ شیخ آذری
۱۲۳ مولانا کاتبی
۱۲۴ مولانا اشرف خیابانی
۱۲۴ خواجه عصمت‌الله
۱۲۵ مولانا خیالی
۱۲۵ مولانا بساطی
۱۲۵ مولانا یحیی سبیک
۱۲۶ میر اسلام غزالی
۱۲۷ سید هاشمی
۱۲۷ قاضی محمد امامی
۱۲۷ مولانا محمد عالم

۱۲۸	مولانا قدسی
۱۲۸	مولانا روحی پادری
۱۲۹	مولانا صاحب بلخی
۱۳۰	مولانا سیمی
۱۳۰	مولانا علی آسی
۱۳۰	مولانا علی شهاب
۱۳۰	مولانا محمدعلی شغانی
۱۳۱	مولانا طالعی
۱۳۱	مولانا طوسی
۱۳۱	بابا سودایی
۱۳۲	مولانا زاهدی
۱۳۲	مولانا امیری
۱۳۲	مولانا بدخشی
۱۳۳	مولانا محمدطالب جاجرمی
۱۳۳	مولانا برندق
۱۳۳	مولانا جنونی
۱۳۳	مولانا عارفی
۱۳۴	مولانا سلیمانی
۱۳۶	مولانا قدیمی
۱۳۶	مولانا مسیحی
۱۳۶	مولانا حاجی ابوالحسن
۱۳۷	مولانا قطبی
۱۳۷	مولانا نعیمی
۱۳۸	مولانا زین
۱۳۸	مولانا محمد جامی
۱۳۸	امیر شاهی
۱۴۱	مجلس دوم
۱۴۱	مولانا شرف الدین علی یزدی

- ۱۴۲ خواجه اوحد مستوفی
- ۱۴۳ مولانا عبدالوهاب
- ۱۴۳ خواجه فضل الله ابواللیثی
- ۱۴۴ مولانا علاء شاشی
- ۱۴۴ مولانا محمد تبادکانی
- ۱۴۵ شیخ صدرالدین رواسی
- ۱۴۵ میر حیدر مجذوب
- ۱۴۶ مولانا محمد عرب
- ۱۴۶ میر مفلسی
- ۱۴۸ مولانا عبدالقهار
- ۱۴۸ امیر یادگار بیگ
- ۱۴۹ مولانا طوطی
- ۱۵۰ مولانا ویسی
- ۱۵۰ مولانا ساغری
- ۱۵۱ مولانا فصیح رویی
- ۱۵۱ شیخ کمال تربتی
- ۱۵۲ درویش منصور سیزواری
- ۱۵۳ مولانا محمد معنایی
- ۱۵۳ سید کمال کجکولی
- ۱۵۴ خواجه مؤید مهنه
- ۱۵۴ خواجه مؤید دیوانه
- ۱۵۵ میر عماد مشهدی
- ۱۵۵ شاه بدخشان
- ۱۵۶ ابن لعلی
- ۱۵۶ مولانا یوسف شاه
- ۱۵۶ خواجه ابواسحاق
- ۱۵۷ سید کاظمی
- ۱۵۷ مولانا محمد معنایی
- ۱۵۸ خواجه خضر شاه استرآبادی

۱۵۸	مولانا حاجی نجومی
۱۵۹	مولانا مسعود قمی
۱۵۹	حافظ یاری
۱۶۰	مولانا قنبری
۱۶۰	مولانا خسروی
۱۶۰	مولانا زینی
۱۶۰	مولانا ولی قلندر
۱۶۱	مولانا والهی
۱۶۱	مولانا حریمی
۱۶۲	مولانا عشقی
۱۶۲	مولانا عبدالوهاب اسفراینی
۱۶۲	خواجه یوسف برهان
۱۶۳	مولانا مشرقی
۱۶۳	مولانا هوایی
۱۶۳	مولانا قبولی
۱۶۴	مولانا محمدامین
۱۶۴	مولانا سعیدی
۱۶۵	مولانا میر ارغون
۱۶۵	مولانا صدر کاتب
۱۶۵	مولانا ایازی
۱۶۶	مولانا انیسی
۱۶۶	مولانا محمد آملی
۱۶۶	درویش نازکی
۱۶۷	مولانا کوثری
۱۶۷	سید مسلمی اسفراینی
۱۶۷	مولانا نظام
۱۶۷	مولانا یاری
۱۶۸	خواجه احمد مجلد
۱۶۸	مولانا محمد نعمت آبادی

- ۱۶۸ سیّد عبدالحق استرآبادی
- ۱۶۹ مولانا میر قرشی
- ۱۶۹ مولانا جوہری
- ۱۶۹ مولانا خاوری
- ۱۷۰ مولانا حلوائی
- ۱۷۰ مولانا ریاضی
- ۱۷۱ مولانا صفایی
- ۱۷۱ مولانا یوسف
- ۱۷۲ مولانا خاکی
- ۱۷۲ مولانا لطفی
- ۱۷۳ مولانا یقینی
- ۱۷۴ مولانا اتایی
- ۱۷۴ مولانا مقیمی
- ۱۷۵ مولانا کمالی
- ۱۷۵ مولانا لطیفی
- ۱۷۵ مولانا سکاکی
- ۱۷۶ میرزا حاجی سغدی
- ۱۷۶ نور سعیدیگ
- ۱۷۷ پهلوان حسین
- ۱۷۷ مولانا صانعی
- ۱۷۷ خواجہ مسیب
- ۱۷۸ مولانا بلال
- ۱۷۸ میر سعید کابلی
- ۱۷۹ میر محمد علی کابلی
- ۱۷۹ درویش بیگ
- ۱۸۰ میرزاییگ
- ۱۸۰ امیر سیّد حسن اردشیر
- ۱۸۳ مجلس سوم
- ۱۸۳ مولانا نورالدین عبدالرحمان جامی

۱۸۴	امیر شیخم سهیلی
۱۸۶	مولانا سیفی
۱۸۶	مولانا آصفی
۱۸۸	مولانا بنایی
۱۸۹	مولانا کامی
۱۹۰	مولانا عالم
۱۹۱	مولانا حسن شاه
۱۹۱	مولانا شامی
۱۹۱	مولانا عبداللہ
۱۹۲	مولانا درویش مشہدی
۱۹۳	مولانا خرّمی
۱۹۳	سیّد قراضہ
۱۹۴	مولانا مقبلی
۱۹۴	مولانا شوقی
۱۹۵	درویش حسامی
۱۹۵	مولانا ضیاء تبریزی
۱۹۶	مولانا خلف تبریزی
۱۹۶	مولانا محوی
۱۹۶	مولانا نرگسی
۱۹۷	مولانا سایللی
۱۹۷	مولانا جتّی
۱۹۸	مولانا انوری
۱۹۸	مولانا سرّی
۱۹۸	میر حاج
۱۹۹	مولانا مانی
۱۹۹	مولانا سلامی
۲۰۰	مولانا فارغی
۲۰۰	مولانا جمشید معمایّی
۲۰۰	مولانا شہاب

- ۲۰۰ مولانا ابوطاھر
- ۲۰۱ مولانا مشربی
- ۲۰۱ مولانا وفا بی
- ۲۰۱ مولانا حبیب
- ۲۰۱ مولانا [قرانی]
- ۲۰۱ مولانا شادی
- ۲۰۲ مولانا فنایی
- ۲۰۲ مولانا لطفی ثانی
- ۲۰۲ مولانا غیاث الدین محمد
- ۲۰۲ سیّد عبداللطیف
- ۲۰۳ مولانا سایی
- ۲۰۳ مولانا وداعی
- ۲۰۳ مولانا بقایی
- ۲۰۳ مولانا مشرفی
- ۲۰۴ مولانا اصیلی
- ۲۰۴ مولانا کوثری
- ۲۰۴ مولانا ہلالی
- ۲۰۵ مولانا دوست محمد
- ۲۰۵ مولانا ناصحی
- ۲۰۵ مولانا قبولی قندزی
- ۲۰۶ مولانا جانی
- ۲۰۶ مولانا آفتی
- ۲۰۶ مولانا زلالی
- ۲۰۶ سیّد تقی بی
- ۲۰۷ میر ہاشمی
- ۲۰۷ مولانا صاحب
- ۲۰۷ مولانا مایی
- ۲۰۷ مولانا قوسی
- ۲۰۸ مولانا نوری

۲۰۸	مولانا داعی
۲۰۸	مولانا صبحی
۲۰۸	مولانا مجنون
۲۰۹	مولانا ملک
۲۱۰	مولانا جلال الدین
۲۱۰	خواجه موسی
۲۱۰	مولانا امینی
۲۱۱	مولانا محمد طالب
۲۱۱	مولانا زیرکی
۲۱۱	مولانا وحدتی
۲۱۱	مولانا نادری
۲۱۲	مولانا زمانی
۲۱۲	مولانا سوسنی
۲۱۲	مولانا هلاکی
۲۱۳	مولانا غباری
۲۱۳	مولانا ریاضی
۲۱۴	مولانا طایری
۲۱۴	سید حزینی
۲۱۴	مولانا مهدی
۲۱۴	مولانا طایفی
۲۱۵	میر لوند
۲۱۵	سیدزاده منشی
۲۱۵	مولانا عاصمی
۲۱۵	مولانا طاهری
۲۱۶	مولانا مجنونی
۲۱۷	مولانا همدمی
۲۱۷	مولانا نجمی
۲۱۷	مولانا صفاتی
۲۱۷	مولانا صافی

- ۲۱۷ میر سعید گوینده
- ۲۱۸ مولانا بوعلی
- ۲۱۸ مولانا شیخی
- ۲۱۸ مولانا هراتی
- ۲۱۸ مولانا بهشتی
- ۲۱۹ مولانا اهلی
- ۲۱۹ مولانا نرگسی
- ۲۲۰ مولانا خضری
- ۲۲۰ مولانا باطنی
- ۲۲۰ مولانا فضلی
- ۲۲۰ مولانا شوخی
- ۲۲۱ مولانا ظاهری
- ۲۲۱ مولانا خلقی
- ۲۲۱ میر اسدالله
- ۲۲۱ میر احدالله
- ۲۲۲ میر حسین مشهدی
- ۲۲۲ مولانا کاشی
- ۲۲۲ مولانا زایری
- ۲۲۲ مولانا ضیایی
- ۲۲۲ مولانا عینی
- ۲۲۳ مولانا زیبایی
- ۲۲۳ مولانا سعید
- ۲۲۳ مولانا درویش علی شماع
- ۲۲۴ مولانا قلاشی
- ۲۲۴ مولانا گدایی
- ۲۲۴ مولانا واحدی
- ۲۲۵ مولانا معینی
- ۲۲۵ استاد محمد اوبهی
- ۲۲۵ قاضی زاده

۲۲۶	مولانا کوکبی
۲۲۶	مولانا محنتی
۲۲۶	مولانا شکری
۲۲۶	مولانا نوری کحال
۲۲۷	مولانا حقیری
۲۲۷	مولانا اسیری
۲۲۸	مولانا سعد
۲۲۸	خواجه کلان بزاز
۲۲۸	خواجه منصور
۲۲۸	سلطان محمود
۲۲۸	مولانا نظام
۲۲۹	مولانا یاری
۲۲۹	مولانا دائمی
۲۲۹	بابا شوریده
۲۲۹	مولانا صوفی استرآبادی
۲۲۹	مولانا حمید
۲۳۰	مولانا بهشتی
۲۳۰	مولانا فغانی
۲۳۱	مولانا شراری
۲۳۱	مولانا فدایی استرآبادی
۲۳۱	مولانا محرمی
۲۳۱	مولانا عیانی
۲۳۲	مولانا والهی
۲۳۲	سید خنجر
۲۳۲	مولانا ناظری
۲۲۲	مولانا ذاتی
۲۳۳	مجلس چهارم
۲۳۳	پهلوان محمد ابوسعید

- ۲۳۶ میر سربہنہ
- ۲۳۶ مولانا برہان الدین
- ۲۳۷ مولانا مسعود
- ۲۳۸ میر غیاث الدین عزیز
- ۲۳۸ استاد کمال عودی
- ۲۳۸ استاد علی کرمال
- ۲۳۸ مولانا خواندمیر
- ۲۳۹ حافظ شربتئی
- ۲۳۹ میر مرتاض
- ۲۴۰ مولانا حسین واعظ
- ۲۴۱ میر خواند
- ۲۴۲ مولانا حمید الدین
- ۲۴۲ میر کمال الدین حسین
- ۲۴۳ میر اختیار
- ۲۴۳ مولانا بدخشی
- ۲۴۴ میر حسین معنایی
- ۲۴۵ سید جعفر
- ۲۴۵ سید غیاث الدین
- ۲۴۶ شیخ زادہ پورانی
- ۲۴۷ شیخ ابوالفضل
- ۲۴۷ خواجہ یوسف
- ۲۴۷ خواجہ یحیی
- ۲۴۷ سید اسد اللہ
- ۲۴۸ مولانا علی
- ۲۴۸ مولانا صفی
- ۲۴۸ حافظ جلال الدین محمود
- ۲۴۹ مولانا نامی
- ۲۴۹ مولانا عبدالواسع
- ۲۵۰ خواجہ سلطان محمد

۲۵۰	مولانا محمد نامنی
۲۵۱	مولانا نور
۲۵۱	مولانا شیر علی
۲۵۲	مولانا سلطان علی [مشهدی]
۲۵۲	مولانا سلطان علی [قائمی]
۲۵۳	درویش صوفی پیر سیصدساله
۲۵۳	مولانا وصلی
۲۵۴	مولانا غیاث الدین محمد
۲۵۴	شیخ زاده انصاری
۲۵۴	شیخ عبداللہ
۲۵۵	خواجہ محمود سبزواری
۲۵۵	استاد قل محمد
۲۵۶	مولانا شربتئی
۲۵۶	خواجہ ابوسعید مہنہ
۲۵۶	مولانا حاجی
۲۵۷	مولانا عبدالرزاق
۲۵۷	مولانا حاجی
۲۵۷	مولانا جمال الدین
۲۵۷	خواجہ ابوالنصر
۲۵۸	خواجہ حسین کیرنگی
۲۵۸	خواجہ ابوطاھر
۲۵۸	خواجہ قطب الدین احمد
۲۵۹	مولانا محمد خراسانی
۲۵۹	خواجہ کمال الدین حسین
۲۵۹	خواجہ عبداللہ صدر
۲۶۰	مولانا فصیح الدین
۲۶۱	مجلس پنجم
۲۶۱	امیر دولتشاہ

- ۲۶۲ حسین علی جلاير
- ۲۶۳ مولانا حاجی محمد
- ۲۶۳ مولانا قاسم
- ۲۶۴ پهلوان درویش
- ۲۶۴ پهلوان حسین
- ۲۶۴ محمد علی
- ۲۶۴ میر حیدر
- ۲۶۵ عبدالوہاب
- ۲۶۶ سلطان حسین
- ۲۶۶ محمد صالح
- ۲۶۷ شیرم شغال
- ۲۶۷ امیر عشقی
- ۲۶۷ میر علی دوست
- ۲۶۸ میر یامغورچی بیگ
- ۲۶۸ محمد علی جلاير
- ۲۶۹ مولانا کوکبی
- ۲۶۹ امیر ابراہیم
- ۲۶۹ محمد جعفر
- ۲۷۰ شاہ قلی او یغور
- ۲۷۰ درویش عبداللہ
- ۲۷۰ عبدالقہار
- ۲۷۱ بیگ ملکی
- ۲۷۱ ساقی
- ۲۷۳ مجلس ششم
- ۲۷۳ امیر احمد حاجی
- ۲۷۴ خواجہ خورد
- ۲۷۴ ابوالبرکہ
- ۲۷۷ خواجہ خواوند

۲۷۷	امیر محمود برلاس
۲۷۷	مولانا فانی
۲۷۸	مولانا مؤمنی
۲۷۸	مولانا عارف
۲۷۹	مولانا بقایی
۲۷۹	مولانا خیری
۲۷۹	مولانا سائلی
۲۸۰	مولانا شمسی
۲۸۰	مولانا صالحی
۲۸۰	درویش دهکی
۲۸۱	قاضی عیسی
۲۸۱	شیخ نجم
۲۸۱	ابراہیم شاہ
۲۸۱	میر حبیب اللہ
۲۸۲	خواجہ افضل
۲۸۲	مولانا شہیدی
۲۸۳	مولانا ہمایی
۲۸۳	مولانا خالدی
۲۸۳	مولانا یاری
۲۸۴	مولانا اہلی شیرازی
۲۸۴	مولانا میرکی
۲۸۵	مولانا فضل اللہ
۲۸۵	مولانا معین
۲۸۵	خواجہ عماد
۲۸۵	مولانا بیضایی
۲۸۶	سیّد عماد
۲۸۷	مجلس ہفتم
۲۸۷	امیر تیمور گورکان

۲۸۹	شاہرخ میرزا
۲۸۹	ابابکر میرزا
۲۹۰	سلطان اسکندر شیرازی
۲۹۱	خلیل سلطان
۲۹۱	الغ بیگ میرزا
۲۹۱	بایسنغر میرزا
۲۹۲	بابر میرزا
۲۹۲	عبداللطیف میرزا
۲۹۲	سید احمد میرزا
۲۹۳	یعقوب سلطان
۲۹۴	جہان شاہ میرزا
۲۹۴	سلطان احمد میرزا
۲۹۴	بایقرا میرزا
۲۹۵	کیچیک میرزا
۲۹۵	سلطان بدیع الزمان میرزا
۲۹۶	شاہ غریب میرزا
۲۹۷	فریدون حسین میرزا
۲۹۸	محمد حسین میرزا
۲۹۹	مجلس ہشتم
۲۹۹	ابوالغازی سلطان حسین میرزا
۳۰۳	مجلس نهم
۳۰۴	قسم اول
۳۰۴	امیر علی شیر
۳۱۰	قسم دوم
۳۱۰	امیر عبدالباقی
۳۱۰	امیر سید شریف

فهرست مطالب ۳۱

۳۱۰	امیر محمد میر یوسف
۳۱۱	میرزا اصغر
۳۱۱	امیر ابراهیم سلطان صدر
۳۱۲	میر خورد
۳۱۲	سید حکیمی
۳۱۳	امیر افضل
۳۱۳	میر ابراهیم قانونی
۳۱۳	میر شریفی
۳۱۴	میر محمود
۳۱۴	میر همایون
۳۱۵	امیر قاسم
۳۱۵	میر هاشم
۳۱۶	قسم سیوم
۳۱۶	مولانا نظام الدین
۳۱۶	مولانا جلال الدین دوانی
۳۱۷	سعدالدین مسعود امیدی
۳۱۸	قاضی نورالله
۳۱۹	مولانا آگهی
۳۱۹	مولانا حسامی واعظ
۳۲۰	حافظ علی
۳۲۰	خواجه حافظ میر
۳۲۱	حافظ سلطان علی اوبهی
۳۲۱	بابا عبدالله چشمه مالان
۳۲۱	خواجه یحیی
۳۲۲	خواجه هاشمی
۳۲۲	مولانا امیر سبزواری
۳۲۲	مولانا نسیمی
۳۲۳	ملک احمد

- ۳۲۳ مولانا غیاث الدین محمد
- ۳۲۳ خواجه ابوالقاسم
- ۳۲۴ مولانا عبدالؤمن
- ۳۲۴ مولانا علی فیضی
- ۳۲۵ قسم چهارم
- ۳۲۵ مولانا حسن علی روغنگر
- ۳۲۵ مولانا زالالی
- ۳۲۶ مولانا زاده مولانا عبدالغفار
- ۳۲۶ مولانا لقای
- ۳۲۶ خواجه عبدالله فرخودی
- ۳۲۶ خواجه بهاء الدین
- ۳۲۷ خواجه ایوب
- ۳۲۷ مولانا ساکنی
- ۳۲۷ مولانا صبوحو سمرقندی
- ۳۲۸ حافظ پناهی
- ۳۲۸ مولانا سلطان محمد خندان
- ۳۲۸ مولانا علاء الدین محمد کاتب
- ۳۲۹ مولانا عبدی قلندر
- ۳۲۹ مولانا نظام بدر
- ۳۲۹ مولانا محمود کاتب
- ۳۳۰ مولانا میر علی
- ۳۳۰ خواجه ابوالقاسم
- ۳۳۰ مولانا جمشید منجم
- ۳۳۰ مولانا حاجی علی
- ۳۳۱ مولانا امان الله
- ۳۳۲ قسم پنجم
- ۳۳۲ مولانا عبدالسمد

۳۳۳	خواجه کلان معنایی
۳۳۳	مولانا علمی
۳۳۳	مولانا غیاث الدین محمد
۳۳۳	مولانا صدقی
۳۳۴	مولانا عارف
۳۳۴	مولانا ایلهی
۳۳۵	مولانا اخى زه گیر تراش
۳۳۵	مولانا حاجی محمد فوطه فروش
۳۳۵	مولانا سلطان علی دوایی
۳۳۶	مولانا صادقی
۳۳۶	مولانا شبلی
۳۳۶	مولانا صافی توزپوش
۳۳۷	مولانا غیاث الدین علی
۳۳۷	مولانا موالی
۳۳۷	مولانا غیاث الدین علی
۳۳۷	خواجه حافظ احمد
۳۳۸	مولانا حیدر کلوچه
۳۳۸	خواجه حافظی
۳۳۸	درویش قاسمی
۳۳۸	مولانا حیرتی
۳۳۹	مولانا پیامی
۳۳۹	مولانا حاجی محمد
۳۴۰	درویش محمد نقاش
۳۴۰	مولانا مجلسی
۳۴۰	مولانا صفایی کرمانی
۳۴۰	مولانا فیضی کاردگر
۳۴۱	مولانا شاه محمد
۳۴۱	مولانا رئیسی
۳۴۱	مولانا قطب الدین

- ۳۴۱ مولانا حاجی آشیز
- ۳۴۱ مولانا عبدالجلیل
- ۳۴۲ مولانا کوکبی
- ۳۴۲ مولانا والهی سمرقندی
- ۳۴۲ مولانا هجری اندجانی
- ۳۴۲ مولانا بقایی
- ۳۴۳ خواجه سیف الله
- ۳۴۳ مولانا ذهنی اوردخانی
- ۳۴۳ مولانا مقصود تیرگر
- ۳۴۴ مولانا یوسفی
- ۳۴۴ مولانا دوست
- ۳۴۴ مولانا شهاب
- ۳۴۵ مولانا یقینی
- ۳۴۵ مولانا معزی
- ۳۴۵ مولانا اسمی
- ۳۴۵ مولانا بیدلی لنگ
- ۳۴۶ مولانا سروی
- ۳۴۶ میر عزیز
- ۳۴۶ مولانا محمود
- ۳۴۷ خواجه طاهر محمد
- ۳۴۷ مولانا فرهادی
- ۳۴۷ مولانا صدر
- ۳۴۸ مولانا جزوی
- ۳۴۸ مولانا فتحی مرغنانی
- ۳۴۸ مولانا خلقی بخاری
- ۳۴۸ مولانا میلی
- ۳۴۸ مولانا عبدالله غشه ای
- ۳۴۹ مولانا مقیمی
- ۳۴۹ مولانا روحی بخاری

۳۴۹	مولانا عشقی
۳۴۹	مولانا محمد صبوری
۳۵۰	مولانا رهایی
۳۵۰	مولانا علی بخاری
۳۵۰	مولانا بلائی
۳۵۰	مولانا طفیلی
۳۵۱	مولانا میرکا بخاری
۳۵۱	مولانا چرمی
۳۵۱	همایون سمرقندی
۳۵۱	فانی کور
۳۵۲	مولانا ذهنی
۳۵۲	مولانا لسانی
۳۵۲	مولانا سلطان محمود
۳۵۳	مولانا فغانی
۳۵۳	مولانا گلخنی
۳۵۳	مولانا وحیدی
۳۵۴	محبی نیشابوری
۳۵۴	دیوانه نیشابوری
۳۵۴	مولانا خماری
۳۵۴	سلیمان ترکمان
۳۵۵	مولانا ساقی
۳۵۵	مولانا شفایی
۳۵۵	استاد سید احمد غیجکی
۳۵۶	مولانا حالی
۳۵۶	مولانا خواجه خیابانی
۳۵۶	مولانا وصلی
۳۵۷	مولانا شاه حسین
۳۵۷	مولانا قیماق
۳۵۷	مولانا بیخودی

- ۳۵۷ مولانا افسری
- ۳۵۷ مولانا نادری
- ۳۵۸ مولانا ویسی
- ۳۵۸ مولانا عبداللہ
- ۳۵۸ میرزا یوسف چل‌گری
- ۳۵۸ مولانا احمد سراج
- ۳۵۸ مولانا ظریفی
- ۳۵۹ مولانا عشرتی
- ۳۵۹ مولانا حالی
- ۳۵۹ مولانا باباجان
- ۳۶۰ کور لطیف
- ۳۶۰ مولانا لطفی
- ۳۶۰ شیخ‌زادہ چستری
- ۳۶۰ مولانا نوری
- ۳۶۱ آفاق بیگہ جلابیر
- ۳۶۲ مہستی
- ۳۶۲ مولانا فروغی
- ۳۶۳ مولانا غیاثی
- ۳۶۳ مولانا خاصی
- ۳۶۳ مولانا وصفی
- ۳۶۳ مولانا علاء‌الملک
- ۳۶۴ مولانا قاسم عاصم
- ۳۶۴ مولانا ہجری
- ۳۶۴ مولانا اسیری
- ۳۶۵ مولانا محمدعلی
- ۳۶۵ مولانا عبدالکریم
- ۳۶۵ میرزا علی خلیج
- ۳۶۵ مولانا فقیری
- ۳۶۶ مولانا جاروبی لنگ

فهرست مطالب ۳۷

۳۶۶	مولانا سوادى
۳۶۶	مولانا نجمى
۳۶۶	مولانا بسمه چى
۳۶۷	مولانا قوسى
۳۶۷	مولانا مانى تبريزى
۳۶۷	حبیب معرف
۳۶۸	مولانا ابوالمعالى
۳۶۸	مولانا تابعى
۳۶۸	مولانا عبدالصمد
۳۶۹	مولانا شاه محمد
۳۶۹	درويش حيدر تونيانى
۳۶۹	شاه محمد قورچى
۳۶۹	مولانا درویش
۳۷۰	مولانا نورالله
۳۷۰	مولانا لوايى
۳۷۰	مولانا ماهرى
۳۷۰	مولانا پناهى
۳۷۰	مولانا اميرجان
۳۷۰	مولانا ضعيفى
۳۷۱	ملك معز الدين
۳۷۱	مولانا باقى
۳۷۱	مولانا فراقى
۳۷۲	مولانا زين الدين على
۳۷۲	مولانا محرمى
۳۷۲	ميرم سياه
۳۷۳	مولانا محرمى مير شكار
۳۷۳	مولانا قاسم غمزه
۳۷۴	قسم ششم

- ۳۷۴ خواجه میرک
- ۳۷۴ مولانا حسن علی
- ۳۷۵ میرزا قاسم
- ۳۷۵ خواجه حسن قندھاری
- ۳۷۵ خواجه وجیہ
- ۳۷۵ مولانا خواجه کلان
- ۳۷۶ مولانا مسعود
- ۳۷۷ قسم ہفتم
- ۳۷۷ میرزا مقیم کی خسرو
- ۳۷۷ امیر قاسم ولدی
- ۳۷۷ مغول عبدالوہاب
- ۳۷۸ امیر رستم علی
- ۳۷۸ شاہ ولد بیگ
- ۳۷۸ امیر محمد یوسف
- ۳۷۸ امیر مقصود غلام
- ۳۷۸ یار محمد رخنہ
- ۳۸۰ سلطان محمد بخشی
- ۳۸۰ دوست حسن
- ۳۸۰ شاہک
- ۳۸۰ مولانا شہودی
- ۳۸۱ الغ بیگ
- ۳۸۱ امیر سلطان ولی
- ۳۸۲ قسم ہشتم
- ۳۸۲ سلطان محمود میرزا
- ۳۸۲ سلطان مسعود میرزا
- ۳۸۳ بایسنغر میرزا
- ۳۸۴ ظہیر الدین محمد بابر بادشاہ

فهرست مطالب ۳۹

- عبداللہ خان ۳۸۵
- محمد مؤمن میرزا ۳۸۵
- ہمایون میرزا ۳۸۶
- قسم نهم: خاتمہ کتاب ۳۸۷
- پیوست ہا ۳۹۱
- پیوست یکم: ترجمہ دیباچہ و شرح احوال شاعران از متن ترکی مجالس النفایس .. ۳۹۳
- دیباچہ ۳۹۳
- مجلس اول ۳۹۵
- مولانا مشتری ۳۹۵
- مولانا علی دُرْدُزِد ۳۹۵
- مولانا قانعی ۳۹۵
- مولانا محیبی ۳۹۵
- اتمام مجلس اول مجالس النفایس ۳۹۵
- مجلس دوم ۳۹۶
- مولانا عبدالرزاق ۳۹۶
- حافظ علی جامی ۳۹۶
- مولانا عبدالصمد بدخشی ۳۹۶
- مولانا ترخانی ۳۹۷
- مولانا بروجی ۳۹۷
- اختتام مجلس دوم ۳۹۷
- مجلس سوم ۳۹۸
- سیّد قطب ۳۹۸
- مولانا قابلی ۳۹۸

- ۳۹۸ مولانا عبدالحق
- ۳۹۸ مولانا حریمی
- ۳۹۹ مولانا قلندر
- ۳۹۹ مولانا خلیل
- ۳۹۹ مولانا ہیبتی
- ۳۹۹ مولانا قنبری
- ۳۹۹ سیّد عارف
- ۳۹۹ مولانا عدیمی
- ۳۹۹ مولانا شبابی
- ۳۹۹ مولانا درویش
- ۴۰۰ مولانا عیانی
- ۴۰۰ مولانا محمّد
- ۴۰۰ مولانا فخری
- ۴۰۰ مولانا رکنی
- ۴۰۰ حسن علی
- ۴۰۰ مولانا فتح اللہ
- ۴۰۱ مولانا اثیر الدین
- ۴۰۱ مولانا ہجری
- ۴۰۱ مولانا نایبی
- ۴۰۱ مولانا فخر الدین
- ۴۰۱ مولانا مقصود
- ۴۰۱ مولانا شاہ علی
- ۴۰۱ مولانا قانع
- ۴۰۲ مولانا خضری
- ۴۰۲ مولانا فیضی
- ۴۰۲ مولانا زاری
- ۴۰۲ مولانا میر علی
- ۴۰۲ پهلوان کاتب
- ۴۰۲ ختم مجلس سوم

فہرست مطالب ۴۱

- ۴۰۳ مجلس چہارم
- ۴۰۳ میر عطاء اللہ
- ۴۰۳ مولانا معین واعظ
- ۴۰۴ سلطان ابراہیم مشعشع
- ۴۰۴ حافظ محمد سلطان شاہ
- ۴۰۴ مولانا فخری
- ۴۰۴ میر سید حسن باوردی
- ۴۰۵ مولانا شہاب
- ۴۰۵ میرک حسین
- ۴۰۵ مولانا شریف باغ شہری
- ۴۰۵ مولانا شاہ علی
- ۴۰۶ مولانا بھلول
- ۴۰۶ پایان مجلس چہارم
-
- ۴۰۶ مجلس پنجم
- ۴۰۶ پهلوان سلطان علی کشتی گیر
- ۴۰۶ میر ابراہیم
- ۴۰۶ پایان مجلس پنجم
-
- ۴۰۷ مجلس ششم
- ۴۰۷ مولانا ناصر الدین
- ۴۰۷ خواجہ علاء الدین
- ۴۰۸ پایان مجلس ششم
-
- ۴۰۸ مجلس ہفتم
- ۴۰۸ فریدون حسین میرزا
- ۴۰۸ بایسنغر میرزا
- ۴۰۸ سلطان مسعود میرزا
- ۴۰۹ سلطان علی میرزا

۴۰۹ سرانجام مجلس هفتم
۴۱۱ پیوست دوم: حواشی نسخه‌های لطایف‌نامه
۴۴۵ تعلیقات
۴۴۷ تعلیقات عام
۴۶۱ تعلیقات تاریخی
۴۷۷ تعلیقات جغرافیایی
۴۹۵ واژه‌نامه
۵۰۷ مأخذشناسی شاعران
۵۶۳ فهرست‌ها
۵۶۵ فهرست اسامی اشخاص
۵۹۳ فهرست اسامی اماکن
۶۰۵ فهرست کتب و رسالات
۶۱۱ فهرست اصطلاحات ادبی
۶۱۵ بیت‌یاب فارسی
۶۳۳ بیت‌یاب ترکی
۶۳۷ فهرست آیات و احادیث
۶۳۹ منابع

در پناه زبان فارسی

یکی از رسالت‌های مهم مراکز و بخش‌های زبان فارسی، پژوهش در زمینه‌های مشترک میان کشورهای آسیای مرکزی و تلاش برای پیدا کردن مشترکاتی است که در روزگاران گذشته تمام منطقه را از طریق زبان فارسی به گونه‌ای یکپارچه دربرمی‌گرفته و به ساکنان این سرزمین پهناور امکان می‌داده است که تمدن مشترک و سترگی را که بر بنیاد اصول هم‌زیستی و تعامل انسانی استوار بوده پی‌ریزی کند. تمدن بزرگ آسیای مرکزی که بنیادهای آن از عصر آمدن آریاها و ظهور زردشت پایه‌ریزی شده بود، در دوران اسلامی با استقبال از آیین جدید و برخورداری از ظرفیت‌های نوین اعتقادی و فرهنگی در پناه زبان فارسی به بارآوری دیرین خود ادامه داد و جنبه‌ها و جوانب تازه‌ای پیدا کرد و با رشد و گسترش زبان فارسی دری و باز شدن افق‌های نوین از قابلیت بیشتری برای باروری و شکوفایی برخوردار شد. پدید آمدن شخصیت‌های نام‌آور در عرصه‌های گوناگون و خلق آثار فراوان علمی و ادبی در طول قرون طلایی اسلام (سده‌های ۴ تا ۶ هجری) و پس از آن، منطقه آسیای مرکزی را به قلب جهان اسلام بدل کرد و سبب شد که شراره‌های دانش و معرفت بر دوش زبان فارسی از این منطقه به داخل فلات ایران زبانه کشد.

متأسفانه این یکپارچگی و بارآوری در دوره‌های بعد پایدار نماند و از سده‌های نهم و دهم هجری به‌ویژه پس از جانشینان تیمور، رو به گسست و ناپایداری نهاد. با همه این احوال، در همین دوره هم کسانی بودند که با نفوذ علمی و معنوی خود توانستند سخنگوی کل منطقه باشند و قلمرو زبان و فرهنگ آریایی را گسترش دهند.

شخصیت‌هایی همچون عبدالرحمن جامی و امیر علی شیر نوایی از این زمره‌اند. تا آن‌جا که امروز هم که این سرزمین فرهنگی از نظرگاه جغرافیای سیاسی میان کشورهای گوناگون تقسیم شده، این افراد به عنوان نقطه اتصال فرهنگی کشورهای منطقه مطرح نظرند، به طوری که هر یک از این کشورها این افراد را با افتخار به خود منتسب می‌دارند. حال آن‌که در واقع جامی و نوایی که از جام و هرات برخاسته و در سمرقند بالیده‌اند و آثاری به زبان فارسی پدید آورده و بعد هم بساط علم و دانش را در هرات گسترده و هر دو همان‌جا هم سر بر خاک نهاده‌اند، همان قدر می‌توانند به افغانستان تعلق داشته باشند که به ازبکستان یا ایران و تاجیکستان.

به طور مشخص نوایی علاوه بر نقش بینا فرهنگی مهمی که دارد به دلیل خدمات ویژه‌اش به زبان و فرهنگ ترکی برای کشور ازبکستان به طور خاص و برای همه ملت‌های ترک زبان منطقه و جز آن به طور عام، از احترام فائق و قدرمندی خاصی برخوردار است. نوایی برای اولین بار با طرح نظریه استقلال زبان ترکی جغتایی و خلق آثار مهم و سزاوار توجهی به این زبان، توانست در عمل اهمیت زبان ترکی را که تا آن زمان نتوانسته بود به عنوان یک زبان مستقل عرض اندام کند، نشان دهد و خود با این زبان آثار قابل توجهی پدید آورد که بعدها توانست حتی در کنار زبان فارسی که قرن‌ها در آسیای مرکزی تنها زبان ادب و فرهنگ بود، مطرح شود.

نوایی پس از تألیف کتاب محاکمة اللغتين، مجالس التفایس را که تذکره‌ای شامل و جامع بود به زبان ترکی پدید آورد، به طوری که پس از آن عملاً بازار ترکی سرایی گرم شد و آثار زیادی به این زبان پدید آمد.

شاعران همیشه و در طول تاریخ برای رسیدن به برخورداري و تثبیت نام و آثار به حاکمان و ارباب قدرت نیازمند بوده‌اند. نوایی هم در این میان با آنکه به برکت همدرسی با شاهزاده سلطان حسین بایقرا و به مدد اموالی که از پدر برای او مانده بود، عملاً از اقران و امثال خود بی‌نیاز بود، با این حال هم سلطان حسین به او احترام و علاقه خاصی داشت و هم به رغم بی‌علاقگی‌اش به کارهای سیاسی، از وجود او همچون یک مشاور و وزیر استفاده می‌شد.

نظر به همین ملاحظات و نیز به دلیل نقش اساسی نوایی در تقریب فرهنگی میان

ملت‌های منطقه و سهم عمده او در بالندگی فرهنگی مشهدالرضا و خدماتی که در زمان حضور خود در مشهد به آستان مقدس علی بن موسی الرضا کرده بود، همیشه برای ما در دانشگاه فردوسی مشهد مهم بوده است، به طوری که چند سال پیش (بهمن ۱۳۹۳) توانستیم در مرکز مطالعات اجتماعی فرهنگی آسیای مرکزی این دانشگاه همایش بزرگی با عنوان «همایش بین‌المللی اندیشه‌ها، آثار و خدمات امیر علی شیر نوایی» برگزار کنیم.

همه آثار نوایی در سیر ادبیات فارسی و به ویژه در دامنه ادبیات عصر تیموریان و مکتب ادبی هرات بسیار مهم و سزاوار هرگونه عنایتی بوده و هست. اما مجالس‌النفایس از اهمیت عام‌تری هم برخوردار است. این کتاب با همه اجمال می‌تواند آینه گویایی باشد از ادبیات فارسی قرن نهم و دورنمایی از سیر شعر فارسی و فنون آن در سراسر ممالک فارسی‌زبان آن زمان، از سمرقند تا شیراز و از بدخشان تا تبریز. بنابراین علاوه بر روشن کردن وضع ادبیات در سده نهم، می‌تواند برای مطالعه در سیر شعر و ادب فارسی به طور عام نیز حائز اهمیت باشد.

اهمیت چندجانبه این تذکره سبب شد که چند سال بعد از تألیف چند بار به فارسی ترجمه شود که نخستین آنها ترجمه سلطان محمد امیری هروی مختص به «فخری» است با عنوان مستقل لطایف‌نامه که از طرف مترجم هم بسیار و از آن جمله فصلی خاص به عنوان مجلس نهم بر کتاب افزوده شده است. از این ترجمه چند چاپ هم در دست بود که متأسفانه هیچ‌کدام از آنها و جاهت یک چاپ کامل و انتقادی را نداشت. وقتی دوست عزیزم، آقای دکتر هادی بیدکی قصد خود را مبنی بر ارائه تصحیح جدیدی از ترجمه فخری با ما در میان گذاشت، در مرکز مطالعات اجتماعی فرهنگی آسیای مرکزی دانشگاه فردوسی از این کار استقبال شد و خود من که مدخل مجالس‌النفایس را به تازگی برای دانشنامه زبان و ادب فارسی فرهنگستان زبان نوشته و به ضرورت این کار واقف بودم، از این پیشنهاد استقبال کردم. اینک خرسندم که کار آقای بیدکی با نظارت مشترک دکتر سید مهدی زرقانی و بنده، با حواشی و تعلیقات و فهرس سودمند به پایان رسیده و به محضر ارباب فضل پیشکش می‌شود. کوشش مصحح محترم برای تحصیل نسخه‌های اصیل کتاب، مقایسه دقیق آن‌ها با اصل ترکی و

افزودن ترجمه بخش‌هایی که در برگردان فارسی فخری نیامده و اصلاح بدخوانی‌ها و افزودن سقطات چاپ‌های پیشین و تهیه فهرس و افزوده‌هایی چه در مطالب و چه در منابع برای روشن شدن ترجمه حال بسیاری از شاعران مطرح شده در این کتاب، گوشه‌ای از امتیازات کار آقای بیدکی نسبت به اهتمام مصححان قبلی است که درجه اهمیت کتاب را از هر جهت بالا می‌برد.

علاوه بر فخری هروی، چند تن دیگر هم متن مجالس‌النفایس را در دوره‌هایی نزدیک به عصر مؤلف به فارسی برگردانیده‌اند که هر کدام در جای خود اهمیت دارند. امیدواریم آقای دکتر بیدکی با حضور ذهن و اشرافی که بر موضوع پیدا کرده‌اند بتوانند در فرصت‌های بعدی این ترجمه‌ها را هم بر اساس دستنویس‌های موجود تصحیح و منتشر کنند.

در پایان ضمن تشکر از همکار محترم، جناب آقای دکتر سید مهدی زرقانی و مساعدت‌های ایشان برای نظارت بر سلامت کار دکتر بیدکی، لازم می‌دانم از جناب آقای دکتر محمد افشین‌وفایی و شورای علمی بنیاد موقوفات افشار که با روی باز نشر این اثر بینا فرهنگی را که بدون شک جزو منویات اصلی واقف آن، زنده‌نام دکتر محمود افشار یزدی بوده، برای چاپ در سلسله انتشارات آن بنیاد بلندنام پذیرفتند، صمیمانه سپاسگزاری کنم.

دکتر محمدجعفر یاحقی

استاد زبان و ادبیات فارسی

مدیر مرکز مطالعات اجتماعی فرهنگی آسیای مرکزی

دانشگاه فردوسی مشهد